

XIXé. Seminari en Finances: L'apoderament financer

Grup de Recerca IAFI

Facultat de Ciències Econòmiques – Universitat de Barcelona

**L'apoderament i democratització financera vist a través de l'evolució de la
informació econòmica en els mitjans de comunicació a Catalunya**

Joaquim Perramon Ayza

Barcelona, 25 de març de 2017

SINTESI (introducció):

L'apoderament (*empowerment* en anglès) és el procés pel qual uns ciutadans recuperen la capacitat de decidir sobre un determinat aspecte. L'ús del terme es va intensificar a partir de l'anomenat moviment 15-M¹.

L'apoderament financer és el procés de recuperació de la capacitat de decidir en el àmbit de les finances. Hi ha una gran coincidència entre el concepte d'apoderament financer i el concepte de democratització de les finances proposat pel premi Nobel Robert Shiller com a mesura per a evitar que es repeteixi una bombolla financera com la que va esclatar l'any 2008 i que va portar una crisi econòmica profunda.

La informació econòmica en els mitjans de comunicació i la divulgació de l'economia en general, son una condició necessària per a la democratització financera però no és una condició suficient. És necessari a la vegada una democratització real de la societat.

A l'article es mostra quina ha estat l'evolució de la informació econòmica als mitjans de comunicació a Catalunya i la importància que han tingut el context polític tant en el passat com a l'actualitat.

Paraules clau: apoderament financer , informació econòmica, història del periodisme econòmic a Catalunya, bombolles

ABSTRACT (introducció):

The empowerment is the process by which citizens recover the ability to decide on a particular aspect. The use of the term intensified after the movement called 15-M.

Financial Empowerment is the process of recovering the capacity to decide in the field of finance. There is a large overlap between the concept of financial empowerment and the concept of democratization of finance proposed by Nobel Laureate Robert Shiller as a measure to avoid a repeat of a financial bubble that burst as it was in 2008 take a deep economic crisis.

The financial information in the media and the disclosure of the economy in general, are a necessary condition for democratization financial but not a sufficient condition. We need both a real democratization of society.

The article shows what has been the evolution of the financial information to the media in Catalonia and the importance of the political context had both the past and the present.

Keywords: *financial empowerment, media economics, hystory of business journalism in Catalonia, bubbles*

---

¹ Moviment ciutadà iniciat amb un manifestació el 15 de maig de 2011 que acabà amb una acampada a la Puerta del Sol a Madrid i també a la Plaça de Catalunya.

1. Els inicis de la informació econòmica a Catalunya

La informació econòmica neix amb el mercantilisme, però jo voldria fer una petita ressenya històrica a partir de Joan Mañé i Flaquer que fou director del Diari de Barcelona. El Diari de Barcelona havia sortit al carrer per primer cop un primer d'octubre de 1792. Era un fulletó i informava entre altres coses dels moviments al port de Barcelona. Joan Mañé havia entrat al diari l'any 1854 amb altres intel·lectuals – Manuel Duran i Bas i Josep Coll i Vehí- i n'ocupà la direcció des del 1865 fins a la seva mort l'any 1902.

Sota la seva direcció, el periòdic agafà molta influència. Mañé i Flaquer era valorat per la seva independència i havia estat consultat en ocasions per Alfons XII i Cánovas del Castillo. No sé si li feien massa cas però el que és segur és que l'escoltaven, que ja és important.

He començat per Mañé i Flaquer perquè coincideix amb l'inici de l'etapa moderna. Per exemple, la implantació del telègraf és cabdal en la comunicació. A Catalunya tenim un pioner en la tècnica telegràfica que és Francesc Salvà i Campillo, nascut al carrer Petritxol l'any 1751 i mort el 1828, però no serà fins ben entrat el segle XIX que el telègraf es desenvolupi.

Amb l'època moderna, a més del telègraf arriba el ferrocarril i el vapor. Aquestes innovacions afavoreixen la globalització de l'economia. Catalunya estava orientada al mercat interior espanyol d'acord amb l'esquema econòmic imposat per la monarquia borbònica on moltes mercaderies produïdes a Catalunya eren consumides per l'exèrcit i així s'anava reproduint un cicle econòmic més o menys estable. Aquest esquema de circuit intern cada cop que augmenta la internacionalització econòmica amb Europa o Amèrica s'altera. Cada onada d'internacionalització de l'economia catalana sol anar lligada a una crisi política amb l'Estat Central.

Un altre component de l'esquema econòmic de la segona meitat del XVIII és que ja no hi havia un veto per a les relacions comercials amb les colònies espanyoles a Amèrica Llatina. Per tant el moment de Mañé i Flaquer és una etapa de canvis, d'internacionalització que afecten l'esquema tradicional amb una indústria orientada al mercat espanyol i unes relacions comercials amb països sud-americans.

De Mañé i Flaquer destaca el model que defensava de relacions amb Espanya seguint el sistema foral del País Basc i Navarra. Respecte a Cuba era partidari de vendre-la als Estats Units. Era una forma pacífica i econòmica d'abordar una realitat que permetia mantenir les relacions comercials. La solució militarista espanyola - "heroica"- va acabar amb una desfeta militar i econòmica.

Per bé que no era pròpiament un periodista econòmic, Mañé i Flaquer va escriure un llibre titulat *La Bolsa, sus leyes, sus secretos y sus peligros* (1859, 144 pp). A més era un líder de la burgesia catalana del moment.

2. La primera part del segle XX

Després de Mañé i Flaquer la informació econòmica ve extraordinàriament marcada per un home clau a Catalunya: Francesc Cambó. Cambó participava del pensament econòmic europeu de l'època.

Com explica en el seu article a inicis del segle XX *La démocratisation de bien-être per l'electricité* (*Revue Economique Internationale*, Brussel·les) la tesi de Cambó era que la gran massa de treballadors havia d'evolucionar i passar de ser proveïdors de treball a ser consumidors, que era la idea central de l'Estat del Benestar que es gestava en aquell moment a Europa i que s'imposà i marcà l'evolució econòmica del segle XX.

Cambó concebia la política com a '*policy maker*', el pensament i l'anàlisi social havia de servir per a proposar canvis socials en benefici col·lectiu². Amb aquesta concepció, sota l'òrbita de Cambó hi havia la revista *Economia i Finances* de la que fou director Miquel Vidal i Guardiola (també escrivia a *El Diluvio*) i en la que varen col·laborar Joan Ventosa i Calvell, Pere Coromines, Xavier Ribó i Rius (també a *La Veu de Catalunya*), Andreu Bausili, Romà Perpinyà, Jaume Alzina, Manuel Raventós, Josep A. Vandellòs, Josep Maria Tallada i Joan Sardà Dexeus. Eren avançats.

Un cas particular és el del filòsof Joan Crexells, una home brillantíssim que s'afecionà a escriure sobre economia, finances i sociologia a la *Publicitat* amb el pseudònim *Observer*.

Un altre cas particular és el de Joan Carandell i Marimon, que abans d'escriure en mitjans era empresari. Originari de Bàscara (Empordà), any 1901, començà a treballar als 10 anys en una

---

² Alfons Almendros Morcillo (2000), Francesc Cambó : la forja d'un policy maker, Barcelona, P. de l'Abadia de Montserrat.

fabrica d'uniformes i establí una oficina de venda de serradures a vaixells. Començà els estudis de comerç i ben aviat a publicar a La Nau, el Diari de Barcelona i El Noticiero Universal. Ingressà a la Societat d'Estudis Econòmics i el 1931 ja n'era president. L'any 1935 fou nomenat representant de la Generalitat a l'Institut d'Investigacions Econòmiques. Acabà sent banquer, posteriorment arruïnat i refet.

També de la Societat d'Estudis Econòmics cal citar Marcel·li Graell i Fernández redactor a l'Economia Nacional, Manuel Pugés i Aureli Ras, director Revista Estudio

3. La fosca dictadura

Aquesta època daurada de la informació econòmica i la divulgació de l'economia quedà arrasada amb la guerra civil i s'entrà en un temps extraordinàriament fosc. Amb el cop d'estat del general Franco i l'inici de la guerra civil la societat es polaritzà en un dels dos bàndols. La dreta catalana s'hagué d'aliar amb el colpista però no en sortí guanyadora; va perdre tota la influència que tenia.

Un dels joves de la Lliga de Cambó, Salvador Millet i Bel, col·laborava a La Vanguardia i Destino, però una flor no fa estiu.

Xavier Vidal Folch descriu perfectament la situació del periodisme econòmic a l'època i la posterior a la transició al capítol "Esplendor i misèria del periodisme econòmic" dels Anals del Periodisme Català (1984), per tant em limitaré a fer una breu síntesi. Diu Vidal-Folch: "La premsa -a qui la censura converteix en gairebé única per la via de la uniformització: tots els diaris són massa semblants-. a penes es fa ressò del debat econòmic". No hi havia tampoc transparència, moltes empreses, les grans, vivien sota el paraigua de l'Estat, no hi havia llibertat sindical. "Les escasses notícies financeres generalment s'escampaven per les pàgines en forma de gasetilles i algun article publicitari camuflat d'informació econòmica, o millor comercial. També es publicava la solapa d'algun llibre d'economia que s'editava. La major part de l'espai d'aquestes pàgines financeres estava destinat a la publicitat. En primer lloc els avisos oficials, ara anomenats anuncis oficials. Els segueixen els anuncis financers, com emissions de valors, distribució de dividendes, anuncis de juntes d'accionistes, etcètera"³

---

3 Joaquim Perramon Palmada citat per Xavier Vidal-Folch a Anals de Periodisme Català

Amb el Pla d'Estabilització s'obre una mica la finestra. És el moment en que Fabian Estapé i Josep Jané Solà comencen a col·laborar a La Vanguardia. També son de destacar les col·laboracions de membres del Cercle d'Economia a les pàgines del Diari de Barcelona de 1964 a 1972 i les col·laboracions d'Ernest Lluch a El Correo Catalan.

Posteriorment la crisi i la transició democràtica aireja una mica més el panorama. D'aquella època s'ha de destacar els periodistes Joan Tàpia i Xavier-Vidal Folch que del periodisme econòmic passen a la direcció de La Vanguardia – Joan Tàpia-i a la direcció de El Periódico i la direcció adjunta de El Pais- Vidal Folch.

Joaquim Perramon Palmada, cap de la secció d'economia del Diari de Barcelona, protagonitzà l'apertura de la secció a membres del Cercle d'Economia i després com a cap de la secció d'economia del diari Avui introdueix, seguint la mateixa tònica que al Diari de Barcelona, a molts economistes en la col·laboració periodística. A la secció d'economia de l'Avui hi participaven de manera regular Jacint Ros Hombravella (amb el pseudònim “Cèntims”), Jordi Petit Fontseré, Andreu Morillas, Carles Gasòliba, Jordi Goula, Josep Maria Muntaner, Andreu Gispert i Montserrat Trepà, però també hi tenien cabuda de manera puntual, molts altres. Era habitual que “l'opera prima” de molts economistes tingués ressò a l'Avui. Per exemple, la primera entrevista que li varen fer a Andreu Mas-Colell va ser de Joaquim Perramon a l'Avui. Ernest Lluch escriví de Joaquim Perramon: “La seva entrada al periodisme trenca amb tot un tarannà, tot un estil i tota una butxaca”⁴.

Aquella època surt una bona promoció de periodistes d'informació econòmica: comença amb Juan Maria Hernández Puértolas. Enric Tintoré, Sebas Tobarra, Josep Maria Ureta, Josep Maria Cortés, i s'hi van incorporant Andreu Missé, Isidre Ambrós, Jordi Fortuny, Albert Closas i un seguit de dones com Dolors Alvarez, Carme Polo, Maite Coca, Carme Anglada, Marga Moreno, Martà Sardà, etc⁵. Un cas particular és el de Jordi Goula, economista del servei d'Estudis de la Banca Mas-Sardà, era col·laborador habitual de l'Avui i acabà com a redactor en plantilla a La Vanguardia.

4. Integració a la Unió Europea i a l'euro

A partir de l'entrada a la Unió Europea i l'euro el panorama de la informació econòmica ha canviat

⁴ Joan Maria Piqué: ‘In memoriam’ Joaquim Perramon mor als 83 anys', Avui 4/9/2007

⁵ Son les primeres dones a la història que s'incorporen a la informació econòmica,

molt. Per una part poc a poc ha millorat la transparència, les empreses s'auditen, hi ha un sistema polític amb més llibertats però han aparegut problemes nous... Uns problemes que ja s'assemblen als de qualsevol país avançat però amb connotacions pròpies sobretot pel que fa al pes dels sectors regulats (banca, constructores i elèctriques) a l'economia espanyola. Amb aquests nous problemes resulta curiós que els diaris (la informació econòmica) són massa semblants, com deia Xavier Vidal-Folch en referència al franquisme.

Del meu llibre “Bombolles financeres i confusió informativa. Relació entre la informació econòmica als mitjans de comunicació i la presa de decisions d'inversió”⁶ n'extrec diverses consideracions que penso ens poden permetre fer-nos una idea del panorama actual.

En primer lloc hi ha un biaix informatiu tècnic centrat en el circuit de la informació i que ha estat perfectament analitzat per Aeron Davis, sociòleg de la comunicació que ha analitzat els circuits a través dels quals es transmet la informació de les empreses descobrint que aquests circuits sovint es retroalimenten⁷.

Primer de tot Aeron Davis (2006) va realitzar més de cent entrevistes entre tres subconjunts de protagonistes afectats per la comunicació empresarial: els responsables a les empreses de les relacions amb els inversors, els periodistes econòmics i els inversors professionals.

Els periodistes enquestats tenien un accés força restringit als Consellers Delegats i Directors Financers de les empreses. De fet, les empreses presenten primer els informes als analistes financers i els gestors de fons i després als mitjans de comunicació. Algunes companyies prefereixen els contactes privats amb la premsa a les presentacions públiques. En qualsevol cas, les empreses fan un seguiment molt acurat de la informació financera.

Els enquestats coincidien en l'elevada capacitat que tenen les empreses d'influir en els mitjans, sobretot les grans. A la vegada, els periodistes enquestats veien clarament les empreses més grans i/o amb major potencial d'inversió, com les més "noticiables" per als seus lectors.

Tanmateix el principal problema que Aeron Davis posa de manifest és que el circuit informatiu es retroalimenta. Els periodistes obtenen la major part de la seva informació dels informes dels analistes, així com informació dels departaments de comunicació de les empreses i dels fons d'inversió, però a la vegada els analistes obtenen la seva informació professional dels mitjans de

6 Joaquim Perramon Ayza, IAFI, 2012

7 Veure Joaquim Perramon Ayza (2012). Obra citada

comunicació econòmics i de fonts institucionals. A part, es fàcil que els analistes no siguin independents, ja que les entitats a les que pertanyen, sobretot quan es tracta de bancs, poden tenir interessos en l'empresa analitzada.

En segon lloc es produeix un biaix d'aparences. Paul Milgrom (1981 i 2008) ha analitzat una estratègia comunicativa que ha anomenat com a 'joc de persuasió': l'empresa facilitarà la informació que li sigui més favorable i retindrà la més desfavorable⁸. Hem de tenir en compte, a més, que el 'joc de persuasió' es produeix en un context on la empresa té la iniciativa informativa i no els mitjans.

En tercer lloc hi ha un biaix estructural. Un problema addicional en el que Espanya està molt afectada fa referència a les empreses de sectors regulats. Les empreses de sectors regulats (banca, constructores i autopistes, elèctriques, telefòniques,...) són els principals protagonistes de la premsa econòmica. Els guanys de les empreses dels sectors regulats depenen en bona mesura de la seva relació amb l'Administració reguladora, que habitualment és una relació que sovint es qualifica de captura del regulador, i que es basa en el fet que la informació sobre el servei és asimètrica ja que, degut a l'especialització del sector o de la matèria, a l'Administració li manca informació.

L'anàlisi d'aquest biaix està analitzat en el treball de "Bombolles i confusió informativa"⁹ En aquest treball s'aporten proves mitjançant una anàlisi estadística amb dades del 2009 del diari Expansión en el que comprovava un clar protagonisme informatiu de les empreses dels sectors regulats. El protagonisme encara resultava superior considerant els anuncis.

En una altra prova agafava les empreses del Dow Jones i mirava l'aparició de notícies en un determinat període en el New York Times i en el Wall Street Journal. El coeficient de correlació entre les notícies en el dos diaris era del 0,8. Per tant, el major nombre d'empreses presentaven una cobertura similar en el diari general i en el econòmic. També veia que les empreses de gran consum proporcionalment apareixien més en els mitja generalista i les empreses de sector regulats o dependents de l'administració preponderaven en la premsa econòmica.

En el cas d'Espanya em vaig trobar que la correlació entre l'aparició de notícies d'empreses del Ibex 35 a Expansión i Cinco Dias és del 0,98 per cent, gairebé una correlació perfecta. Vist això em vaig decidir a comparar una ponderació de les notícies a Cinco Dias y Expansión amb les notícies a El País. La correlació entre les notícies a El País i A Expansión/Cinco Dias és del 0,88 per cent. Les

8 Es pot veure a Joaquim Perramon Ayza (2012) Obra citada

9 Joaquim Perramon Ayza (2012). Obra citada

empreses de l'Ibex que presenten en aquest cas una cobertura similar a la premsa generalista i a l'econòmica són poques. En el costat generalista destaca Telefónica, que a part de ser molt regulada és de gran consum i en el econòmic ACS, Bankinter, Gamesa, Ferrovial, FCC.

Es a dir, als Estats Units dos diaris econòmics i s'assemblen molt però és que a Espanya són idèntics. Els diaris continuen sent massa semblants.

El resultat d'aquests biaixos és que les empreses que influeixen en els mitjans acaben auto-enganyant-se i això és conseqüència de que les bones notícies particulars s'agreguen i així influeixen a l'estat d'ànim general. Això és el que va passar amb la Bombolla financera i immobiliària que va punxar el 2008.

En síntesi tenim:

- 1.- La informació apareguda en els mitjans té l'origen en fonts diverses però sobretot a partir de la pròpia empresa en un marc teòric definit per la informació asimètrica a favor de l'empresa i en contra del mitjà.
- 2.- Les empreses tenen un fort estímul per a influir en els mitjans, en particular quan es tracta d'empreses de sectors regulats, que és el cas predominant espanyol.
- 3.- El circuit informatiu és retroalimenta.
- 4.- La influència de les empreses i la retroalimentació contribueix també a crear un estat d'ànim general excessivament optimista. És a dir, el sistema contribueix a crear bombolles, gran o petites.

Un dels economistes més destacats en l'anàlisi de la bombolla i la crisi ha estat Robert Shiller, premi Nobel d'Economia de l'any 2013, que tenia el sobrenom de Mr, Bubble. Shiller considera que els mitjans estan profundament implicats en els períodes anomenats d'exuberància irracional després d'analitzar la incidència dels mitjans d'informació econòmica sobre les borses en diverses etapes i en diferents països. Segons Shiller els mitjans participen activament en la formació d'opinió pública i les seves diferents categories de pensament i, a més, creen l'ambient en el que es desenvolupen els esdeveniments del mercat. Considera bàsic el fenomen de retroalimentació que es produeix en les bombolles especulatives i és aquí on els mitjans prenen una importància cabdal¹⁰.

---

10 Es pot veure a Joaquim Ferramon Ayza (2012) Obra citada.

5. La crisi

No és d'estranyar que el resultat d'aquestes influències derives en una bombolla financera i immobiliària que punxà l'any 2008 i de la que encara no ens hem recuperat.

Aquesta crisi ens ha portat a plantejar-nos diverses preguntes

1.- Perquè falla la premsa?. Es podria expressar la pregunta amb el títol del llibre “*Bad News. How the Business Press Missed the Story of dthe Century*”. És un llibre editat per Anya Schiffrin que recull l'aportació de diversos especialistes entre ells Joseph Stiglitz. A l'apartat anterior hem intentat respondre aquesta pregunta.

2.- Perquè fallen les autoritats supervisores; en el nostre cas el Banc d'Espanya i el Ministeri d'Economia. Que els bancs s'autoenganyessin pot ser comprensible. Els biaixos informatius son individuals però acaben agregant-se en els mitjans. La bombolla la fan entre tots però a partir d'una acció individual. Ara bé ¿i el Banc d'Espanya? , li correspon una tasca de vigilància del sistema. Hi han declaracions del Governador del Banc d'Espanya , Jaime Caruna, de l'any 2003 dient que no hi havia bombolla. A mi em costa molt d'entendre però vaig trobar un senyor que semblava molt savi – Juan José Millás - que escrivia aquesta profecia l'any 2003¹¹ :

“El gran jefe del Banco de España, el ministro de Economía, y el señor Botín han asegurado, todos a la vez, que no hay burbuja inmobiliaria...Ese dinero que usted pierde en las burbujas a las que le arrastra la desesperación no se volatiliza: va a la cuenta de los ladrones. Si usted no es uno de ellos, regrese al ahorro tradicional, porque para hacerse millonario con los pisos hay que ser un Tamayo, un Balbás, un ministro de Trabajo, un sinvergüenza. La burbuja inmobiliaria, como ya lo hicieran la digital y la bursátil, estallará enseguida, y mientras los traficantes de suelo se forran el riñón con el dinero negro, usted volverá a quedarse a dos velas. Venda la casa que compró para hacerse rico, cancele el préstamo y guarde lo que sobre en un calcetín. Los precios han comenzado a desplomarse: la prueba es que el Banco de España, el ministro de Economía y el señor Botín han asegurado, todos a la vez, que

---

11 Juan José Millás. “*Burbujas*” El Pais, 27 de junty de 2003

no hay burbuja inmobiliaria”.

El Banc d'Espanya no és independent de la banca que supervisa. Això compromet també la banca en la culpabilitat de la crisi. Dèiem que es podia entendre que l'acció individual esbiaixada hagués portat, per agregació de comportaments individuals a un problema col·lectiu. Si la banca actuava condicionant el supervisor implica una premeditació en les actuacions per a inflar una bombolla financera.

3.- Perquè falla la teoria econòmica? Per a la teoria econòmica ortodoxa això de l'estat d'ànim no compta, les bombolles son desajustos temporals i el mercat ho arregla tot. El problema de la retroalimentació no és de l'interès de la teoria.

En aquests moments, d'una banda hi ha economistes que han obert el tema de la influència de la psicologia i l'estat d'ànim a consideració i, per un altre costat, els teòrics ortodoxos – molts- encara estan intentant fer-li explicar a la teoria que va fallar i perquè va fallar, tasca des d'un punt de vista de lògica, extraordinàriament difícil.

4.- Perquè falla el Tribunal Constitucional ? L'article 47 de la constitució diu que els poders públics promouran les condicions necessàries i establiran les normes pertinents per tal de fer efectiu el dret a l'habitatge, i regularan la utilització del sòl d'acord amb l'interès general per tal d'impedir l'especulació. D'haver-se executat i vigilat el compliment d'aquesta norma no hagués hagut bombolla. Sovint es diu que no es pot donar compliment a les normes generals com el dret a l'habitatge, però és que la constitució concreta i parla dels poders públics i de l'especulació. Per tant, des del nostre punt de vista és inexplicable la passivitat del Tribunal Constitucional; solament es pot entendre com a mostra de la fallida greu del sistema democràtic. Falla el tribunal i falla la Constitució.

El resultat de la crisi i de la corrupció política ha estat devastador en els mitjans de comunicació. S'han produït diversos fenòmens i amb això el panorama informatiu és el següent:

- Molts professionals – bons professionals- han perdut la feina, han estat pre-jubilats o bé han vist com les seves condicions laborals es deterioraven extraordinàriament. L'anàlisi és car i periodistes qualificats han hagut de veure com els destinaven a fer collonades alimentant el *facebook* o el *twitter*.
- Han aparegut mitjans digitals que han propiciat que hagi moltíssims col·laboradors en mitjans. Fora dels professionals, els mitjans digitals, no paguen les col·laboracions. Hom

pot trobar articles molt ben fets i documentats i articles , la majoria, de molt poca qualitat.

– Hi ha un gran nombre de professors universitaris que col·labora habitualment als mitjans: Antonio Argandoña (El Periódico), Joan Tugores (La Vanguardia), Anton Costas (La Vanguardia), Francesc Granell (La Vanguardia i l'Econòmic), Guillem Lopez Casanovas (El Punt/Avui i El Periódico), Andreu Mas-Colell (Ara), Josep Oliver (El Periódico i La Vanguardia), Elisenda Paluzie (El Punt), Alfred Pastor (La Vanguardia i Ara), Antoni Serra Ramoneda (El Periódico) o Antoni Soy (Ara, El Periódico, El Punt/Avui).

– També hi ha economistes de prestigi que donen molt bona informació: Miquel Puig, Alfons Duran Pich i especialistes en el seu àmbit Mariano Marzo (energia) Santiago Montero (infraestructures), Josep Fargas (Seguretat Social), Jaume Puig (Borsa), Francesc Reguant (agricultura). També entre els especialistes hi col·lectius de professionals (aigua, energia, etc). Ramon Tremosa i Germà Bel son més generalistes però en el seu moment també es donaren a conèixer per la seva especialitat... Havent-hi en aquests moments una crisi de l'anàlisi periodístic aquest grup resulta particularment interessant.

– Determinats economistes s'han tornat mediàtics i opinen de tot (Gonzalo Bernardos, Santiago Niño Becerra, Gay de Liebana. Leopoldo Abadia...). També és mediàtic Xavier Sala-Martin, per mèrit i capacitat pròpia encara te una vessant 'apostòlica', com passa també amb Josep Borrell.

– Amb la insatisfacció amb la informació econòmica ortodoxa davant la crisi, han sorgit informatius populars com els de Jordi Èbole que resulten extraordinàriament econòmics abordant temes que els circuits i informatius ortodoxes eviten.

– Ha augmentat el consum de premsa internacional de qualitat. The Guardian, Spiegel. Professors d'economia com Krugman i Stiglitz col·laboren habitualment en els mitjans i se'ls pot llegir també en mitjans escrits en català o castellà que tenen acords amb mitjans internacionals. Sobre la internacionalització cal fer dues observacions: la premsa internacional no solament informa del que passa fora, sinó que es poden trobar bons reportatges sobre temes econòmics a Espanya, globals o sectorials també. En segon lloc també cal fer notar que, per exemple, Paul Krugman amb 2,5 milions de seguidors al *twitter* és un mitjà de comunicació per si sol.

– En conjunt a les redaccions hi ha un nivell de professionalitat molt acceptable, però els temps son els que son. Com a periodistes resistents al sistema esmentaria a Andy Robinson que per la seva qualitat s'ha lliurat de la voràgine banalitzadora i Andreu Missé, un heroi que lluita per a superar la situació amb un projecte propi d'informació independent i d'anàlisi.

– Finalment, ha augmentat l'interès les PIME i pels projectes empresarials petits, en

particular pels casos d'èxit empresarial.

6. Alfabetització econòmica o democratització de la informació econòmica

Com anteriorment s'ha comentat Robert Shiller va analitzar les bombolles financeres, o els períodes anomenats també d'exuberància irracional¹², posant èmfasi en la influència dels mitjans i en el fenomen de la retroalimentació del sistema. En coherència amb aquesta teoria proposa mesures per a evitar que una nova bombolla financera es formi i esclati desencadenant una crisi.

Per aquest motiu les propostes de Shiller van orientades al que ell anomena democratització de les finances. Com? Reforçant les estructures informatives; posant el coneixement financer a l'abast de la població general. Esmenta l'alfabetització econòmica, augmentar el coneixement de l'economia del públic en general; vetllar per la competència i transparència informativa. Proposa generalitzar l'assessorament financer, és a dir fer que l'assessorament financer qualificat pugui ser per el gran públic. Evidentment l'assessorament financer ha de ser independent.

També proposa que es potenciïn els mercats de futurs de productes immobiliaris perquè considera que si en el moment el mercat hagués considerat l'evolució futura el mercat no s'hagués autoenganyat.

Complementàriament Joseph Stiglitz proposava també que s'haurien d'impulsar uns estudis de postgrau sobre informació econòmica. Observis que totes les propostes giren entorn de la informació econòmica.

I a les propostes de Shiller se li han fet un cas però però també s'han tergiversat. La OCDE ha desenvolupat el programa '*Financial Education in Schools*'¹³, i la Unió Europea el Financial Education in Secondary Schools¹⁴.

A Espanya, a iniciativa del Banc d'Espanya i la CNMV es va crear un pla d'ensenyament financer a

---

12 Exuberància irracional és el títol del llibre més famós de Robert Shuiller

13 <http://www.oecd.org/finance/financial-education/financialeducationinschools.htm>

14 <http://www.efep-project.eu/index1.php>

l'ensenyament secundari¹⁵ i un portal d'internet anomenat '*Finanzas para todos*'¹⁶.

A Catalunya tenim el programa EFEC que organitza l'Institut d'Estudis Financers (IEF) amb la Col.laboració dels Departaments d'Economia i d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya; Bancs (Caixa, Sabadell, BBVA, Santander, Caixa d'Enginyers); Agència Tributària i amb el suport del Col.legi d'Economistes.

L'EFEC s'han estructurat en cinc tallers:

Administrant els teus diners: gestió dels pressupostos personals. Endeutar-se? amb seny!: com evitar el sobreendeutament i com conèixer els productes de crèdit.

Inversió intel·ligent:entendre el binomi risc / rendibilitat. Finances socialment responsables.

Els dubtes quotidians d'en Jaume: situacions financeres quotidianes: consum intel·ligent, apartats d'una nòmina, pagaments *online* i introducció als tipus de canvi.

Finances per a la vida: introducció a la planificació financera personal i a l'estalvi a llarg termini.

(In)forma't per decidir: el dret bàsic dels consumidors és el dret a la informació.

A més d'aquesta formació, en referència a l'alfabetització econòmica, és de destacar l'impacte que ha tingut en l'alfabetització econòmica els centres de promoció econòmica ajudant a particulars a dur a terme el seu propi projecte empresarial. A moltes universitats també, davant les dificultats de molts alumnes per trobar feina acabada la carrera, s'han dedicat assignatures per orientar als estudiants a fer el seu propi projecte econòmic.

La formació a les escoles i la formació derivada de la promoció econòmica s'han d'afegir al panorama de la informació econòmica desenvolupat en el apartat anterior. I arribats a aquest punt ens hem de preguntar si tota aquesta oferta informativa o divulgativa comentada contribueix a l'apoderament financer.

És segur que alguns efectes ha de tenir però no sembla que millori l'apoderament financer a Espanya. La prova semblen clares. Malgrat la informació informació econòmica i financera el

---

15 https://www.cnmv.es/DocPortal/Publicaciones/PlanEducacion/PlanEducacion13_17.pdf

16 <http://www.finanzasparatodos.es/>

sistema manifesta comportaments perversos.

Per exemple, el professor José Garcia Montalvo expert en el sector de la construcció explicava¹⁷ com una mesura per a evitar que les bombolles immobiliàries es repetissin era limitar la hipoteca dels bancs al 80 per cent del valor escriturat. A més de ser una mesura de prudència financera, al prendre com a referència el valor escriturat s'evitava el diner negre. Era una bona proposta. Doncs bé, avui amb la complicitat del Banc d'Espanya, es tornen a donar hipoteques pel 100 per cent del valor de habitatge.

També s'observa que continua la publicitat enganyosa dels productes financers, per exemple en ràdios populars. Hi han hagut sentències del Tribunal Europeu contra la publicitat enganyosa a les finances, se n'ha parlat molt però el problema segueix. A les principals pàgines d'ofertes laborals es demanen 'assessors financers' i resulta que el treball que ofereixen és a persones de molt poca qualificació que es dedicaran a vendre productes bancaris. El propi nom 'assessor financer' ja es permet que sigui enganyós

A Espanya el sistema financer i la seva regulació té molt defectes. Afirmar Andreu Missé 'els bancs tenen controlat el legislatiu, el supervisor i els mitjans'¹⁸. Això i els perills que comporta per l'estalviador no ho expliquen en els cursos de formació que promocionen!

L'economia espanyola es basa en grans empreses de sectors regulats (banca, electricitat, energia i comunicacions) que van néixer de la privatització d'empreses públiques i que exerceixen una influència extraordinària sobre l'Administració. Sovint estan governades per alts funcionaris o polítics; fenomen conegut com el de 'porta giratòria', Aquest model de capitalisme encaixa en el que s'ha anomenat '*crony capitalism*' que a Espanya a pres el nom de '*capitalismo de amiguetes*'.

Aquests problemes van lligats als propis problemes que presenta el sistema polític. No hi ha una separació política de poders polítics. És prou conegut que el poder legislatiu no té cap independència del legislatiu, queda supeditat a la funció de control que en cas de que hi hagi una majoria absoluta resta molt limitada.

El poder judicial també depèn en alguns casos directament del nomenament de magistrats a través del poder executiu o dels partits polítics en el legislatiu. Però a part, hi ha una influència molt forta

---

¹⁷ El sector de la construcció dins la perspectiva de sortida de la crisi, Societat Catalana d'Economia, 12 de maig de 2010

¹⁸ Entrevista al periodista Andreu Missé, autor de '*La gran estafa de las preferentes*' Ara, 10/10/2016

a través de la fiscalia que depèn del governa. Sovint el poder judicial solament tracta allò que la fiscalia denuncia.

Cada cop està més clar que a Espanya la corrupció era i potser és sistèmica. Els grans partits s'han finançat cobrant un percentatge de les despeses o de l'obra pública. A part de la ineficiència econòmica que això representa, tant perquè s'han fet despeses no necessàries i més cares i perquè ha corromput el capital humà de l'Administració, els grans partits han rebut més recursos que els partits petits i alternatius.

7.- Conclusions

La perspectiva història ens mostra una associació molt gran entre informació econòmica condicions polítiques; a més democràcia millor informació econòmica i a millor informació econòmica més democràcia.

Actualment l'oferta d'informació econòmica està dominada per les empreses. Els mitjans són pures transmissors de la notícia generada per l'empresa i el circuit de la informació tendeix a l'autoengany, la creació de bombolles, l'exuberància irracional i la crisi.

Aquest defecte dels circuits de la informació són propis de tots els països avançats però a Espanya es manifesta amb més cruïda, en primer lloc perquè la premsa no és independent i en segon lloc perquè hi ha un predomini de grans empreses de sectors regulats que exerceixen una gran influència sobre la premsa i l'Estat.

Aquesta influència dels sectors regulats el Banc d'Espanya és la que permet entendre la passivitat del Banc d'Espanya durant la bombolla immobiliària i financera prèvia a la crisi de 2008. Igualment fracassa el Tribunal Constitucional o fracassa la pròpia Constitució en el seu mandat que obliga als poders públics promoguin les condicions necessàries i estableixin les normes pertinents per tal de fer efectiu el dret a l'habitatge, tot regulant la utilització del sòl d'acord amb l'interès general per tal d'impedir l'especulació.

El Banc d'Espanya per una banda promou la divulgació de finances domèstiques entre els escolars i

d'altra banda fa l'orni davant la publicitat financera enganyosa en mitjans de comunicació populars. O permet que les entitats financeres anomenin uns empleats seus 'assessors financers' sense que tinguin independència i sovint cap qualificació.

En conjunt hi ha una gran diversitat de pensament que es manifesta en els mitjans d'una manera o una altra. Hi ha més informació que mai gràcies també a l'internet, es pot dir de tot, però això no conclou en un procés d'apoderament financer econòmic. Les finances no es poden democratitzar, com proposa Robert Shiller, en un país que és poc democràtic. El primer principi de la democràcia és que tothom és igual davant la llei i a Espanya encara s'aplica el principi del Conde de Romanones “*al amigo el favor, al enemigo la ley*”; la llei és el que convé.